

Nacionālā bagātība – mežs

Kā piedzima pirmā mežsaimnieku sadarbības organizācija

Mežsaimnieku sadarbības formas ir Latvijā principiāli jauna parādība – pirmais kooperatīvs *Mežsaimnieks* dibināts vien 2011. gadā. Šodien tas ir lielākais un gandrīz vienīgais kooperatīvs ar 927 biedriem (vēl ir Saldus kooperatīvs *Mūsu mežs* ar 70 biedriem).

Celmlauzis un pirmā meža īpašnieku kooperatīva dibinātājs ir Grigorijs Rozentāls, kuram pašam pieder 10 ha meža. Ar viņa lielām pūlēm un iniciatīvu Alsungā pirms 12 gadiem uz dibināšanas sapulci ieradās 15 meža īpašnieku. – *Varu teikt, ka viņi bija neparasti cilvēki, jo atnāca dibināt organizāciju, kādas līdz šim Latvijā nebija*, – vērtē G. Rozentāls. Tagad viņš ir biedrības *Meža īpašnieku kooperācijas atbalsta centrs* valdes priekšsēdētājs un pamazām pabīdīts nost no *Mežsaimnieka* vadības.

Viņa dibinātais kooperatīvs patlaban, modernā tirguzinības valodā izsakoties, ir ievērojams tirgus spēlētājs. – *Saliekot kopā mūsu biedru pārdodamās koksnas apjomus, esam kļuvuši par regulāriem piegādātājiem un saņemam labākas cenas*,

atsevišķos gadījumos pat labāku uzmērīšanu! Konsultācijas un padomus mūsu biedri saņem bez maksas, – vēsta kooperatīva mājaslapa. Bet pats G. Rozentāls kooperatīva panākumus sauc par fantastiskiem.

Vaicāts, kur guvis kooperācijas ideju, viņš stāsta, ka gadsimta sākumā kopā ar zviedru un somu investoriem centies īstenot celulozes rūpnīcas projektu Jēkabpils Ozolsalā, taču uzņēmēji sastapušies ar tālāk valdības politisko pretestību. Projekta akcionāri bija Somijas meža īpašnieku kooperatīvs *Metsäliitto* un Zviedrijas lielākais meža īpašnieku kooperatīvs *Sodra*. – *Tad arī nonācu kontaktā ar kooperatīviem, Zviedrijā katrs trešais meža īpašnieks ir kooperatīvā. Viņi nepārdod koku kā izejvielu, bet jau kā gatavu produktu. Ja meža īpašnieki izveido uzņēmumu, kas iepērk mežsaimniecības pakalpojumus – mežizstrādi, augsnes gatavošanu, stādus, arī realizē kokus, viņi var kļūt par tirgus lielo dalībnieku, kas ekonomikā darbojas pēc citiem principiem. Ar lielajiem rēķinās, klanās, bet mazais nav svarīgs klients, tas ļoti reti var dabūt vislabāko*

cenu. Taču, ja īpašumā ir 2000 hektāru, ir liela pretimnākšana. To var izdarīt kooperācija! – stāsta G. Rozentāls.

Tomēr arī kooperācijai ir savas problēmas. Ir vajadzīgi darbinieki, viņi jāfinansē, jāuztur organizācija. – *Bet tā ir izvēle – esi pats par sevi vai arī izmanto citu uzkrātās zināšanas*, – saka mežsaimnieks. Ilustrējot savu domu, viņš min bēdu stāstus, kad meža īpašnieki savus kokus ir notirgojuši par sviestmaizi, un uzreiz saka, ka kooperatīva dalībnieks no tā ir pasargāts. – *Mazais īpašnieks zina, ka šī organizācija viņu nepiemānīs. Ja viņš vērsas pie uzņēmuma, kas it kā vēlas pirkt kokus par vislabākajām cenām, viņš sastopas ar darbinieku,*

kurš ir ieinteresēts nopirkt vislētāk. Mums kooperatīvs bija struktūra, kurā neviens nebija ieinteresēts mānīt biedrus, – viņš skaidro.

Par svarīgu lietu G. Rozentāls uzskata mežsaimniecības izglītību. – *Tas, ko mēs izdarījām ilgtermiņam, ir izglītošana. Gadās pat mežsargi, kas stāsta brīnumu lietas, piemēram, ka stādīt kokus nevajag, ja nozāgē mežu. Taču mēs apstādījām 90% izcirtumu ar kvalitatīviem stādiem, un tas jau ir Zviedrijas līmenis. Latvijā situācija ar stādīšanu ir katastrofāla. Ja izcirsto vietu neapstāda, puse atjaunojas ar baltalksni un apsi. Egle un bērzs atjaunojas ļoti reti. Reizēm gadās, bet tā ir sagādīšanās, labvēlīgu apstākļu sakritība. – Mēs kooperatīvā skaidrojam, izglītojam, runājam. Ja padoms ir viena telefona zvana attālumā, cilvēki to izmanto, – iedrošina sarunbiedrs.*

G. Rozentāls stāsta, ka Zviedrijā katrs trešais meža īpašnieks darbojas kādā no četriem meža īpašnieku kooperatīviem, kam pieder ne tikai mežs, bet arī meža industrija, dažādas pārstrādes ražotnes. Tas jau ir nopietns spēks, ar kuru rēķinās visi. Kooperatīva biedri var saņemt vislabāko cenu par kokmateriāliem un kopt savu mežu ar vislielāko ilgtermiņa atdevi.

Kooperatīvā iegūst zināšanas un peļņu

Kooperatīva *Mežsaimnieks* valdes loceklis Andis Malējs ir pārliecināts, ka mežsaimnieki, apvienojoties kooperatīvos, iegūst zināšanas, palīdzību un lielākus ienākumus.

Tad kādēļ kooperatīvos apvienojies tikai 1% Latvijas mežsaimnieku? Viņš teic, ka valstī ir daudz minimežu īpašnieku, kuriem pieder, piemēram, 0,03 ha vai 0,5 ha meža. Īstais īpašnieku skaits ir rocību no pieciem līdz 200 ha ir aptuveni 40 000. Tieši viņiem varētu būt izdevīga kooperācija.

A. Malējs ir pārliecināts, ka kooperatīvu biedriem ir izdevīgāk iekopt meža zemi, iestādīt stādus, pārdot kokmateriālus. – *Daudzi pie mums atnāk pēc tam, kad ir apdedzinājušies. Vienatnē darbojoties, meža īpašnieks var zaudēt potenciālos ienākumus, jo, būdams viens un mazs, ne es varu pārdot, ne atjaunot, nav kas iestāda. Kooperatīvā biedri ir arī lielu meža uzņēmumu vadītāji, tostarp no Latvijas Valsts mežiem. Viņiem nav laika nodarboties ar savu mežu, bet dalība kooperatīvā ir veids, kā to apsaimniekot.*

Ilustrējot domu par grūtībām mežu pārdot par labāko cenu, A. Malējs teic, ka eksistē firmas, kas veic inventarizāciju bez maksas, taču krāju novērtē mazāku. – *Tajā vidē ir skarbi. Ja lietu pārzina, tad viss ir kārtībā, bet 90% to visu nepārzina. Mēs neizsolām cirsmas, bet gan izstrādājam mežu un pārdodam kokmateriālus sadarbības partneriem. Piemēram, «Latvijas Finieris» ir kooperatīva stratēģiskais partneris. Viņi zina, ka mēs esam vietējais īpašnieks, nākotnē varēsīm piegādāt bērzus, kas vajadzīgi viņu biznesam. Uzņē-*

mumam ir svarīga stratēģiskā darbība un perspektīvas.

A. Malējs par prioritārām uzskata zināšanas. – *Informētībai un izglītībai ir liela nozīme mežsaimniecībā. Es pats biju meža īpašnieks, bet nolēmu, ka jāiegūst zināšanas, sāku mācīties tagadējās Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes Meža fakultātē. Meklēju kooperatīvu, kurā iestāties, bet mani pieņēma darbā. Un tagad speciālists pamatoti uzsver, ka, zinoši un ilgtspējīgi apsaimniekojot mežu, īpašnieka ieguvums no viena hektāra var sasniegt 400–500 eiro gadā.*

Turklāt viņš atgādina, ka ir ļoti svarīgi brīdī, kad cērt mežu, paredzēt naudu tā atjaunošanai. Ja kooperatīva biedrs izdomā stādīt mežu, *Mežsaimniekā* ir iespējams pasūtīt stādus. Kooperatīvam tos iegādāties vai atvest ir vieglāk – ir izdevīgākas cenas un vieglāk pārvarēt birokrātiskās procedūras.

Trūkst atbalsta, nav normatīvo dokumentu

Šobrīd Latvijā darbojas tikai divi meža nozares kooperatīvi, kuru kopējais neto apgrozījums 2022. gadā sasniedza 9 065 147 eiro. Tie apvieno teju 1000 mežu īpašniekus. Pavisam Latvijā ir aptuveni 100 tūkstošu fizisko personu, kuru īpašumā ir meži. No tiem mazāk nekā 5 ha pieder 49%. Tātad kooperatīvos ir apvienojies aptuveni 1% mežu īpašnieku.

2015. gadā Zemkopības ministrija (ZM) izstrādāja pamatnostādņu projektu *Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2015.–2020. gadam*, ko valdība tajā pašā gadā arī apstiprināja. Dokumentā bija iekļauta arī meža īpašnieku kooperatīvu attīstība, kas ir svarīgs punkts mazo privāto meža īpašumu apsaimniekošanai. Tomēr, kā tika norādīts 2019. gada ZM informatīvajā ziņojumā, meža īpašnieku kooperatīvu attīstība būtiski atpalika no pamatnostādņēs ielānotā.

Kooperatīvu vadītāji ir uzsvēruši, ka galvenais kooperācijas attīstību bremzējošais iemesls bijis nepietiekamais atbalsts kooperatīviem, it īpaši saistībā ar ieguldījumiem materiālajos aktīvos, kas ir būtisks priekšnosacījums augstākas pievienotās vērtības radīšanai un konkurētspējas palielināšanai.

Šā gada oktobrī Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācijas (LLKA) Meža nozares darba grupas dalībnieki apsprieda turpmāko šīs jomas attīstību. Meža nozares kooperatīvu vadītāji uzsvēra, ka nākamajiem pieciem gadiem jāizstrādā jauns pamatnostādņu plāns meža un saistīto nozaru attīstībai.

– *Šobrīd jau ir pienākusi 2023. gada nogale, mums kā meža nozares pārstāv-*

jiem būtu jāzina, kādu meža nozares attīstības vīziju un kādu atbalstu meža kooperācijai turpmākajos piecos gados plāno Zemkopības ministrija, – norādīja kooperatīva *Mežsaimnieks* valdes loceklis Andis Malējs.

Savukārt LLKA ģenerāldirektors Rolands Feldmanis sacīja, ka kooperācijai mežsaimniecības jomā, viņaprāt, ir nepieciešama otrā elpa. Viens no aktuālākajiem redzējumiem – ir nepieciešamas investīcijas mazajā meža kopšanas tehnikā. To izmantojot, meži ir efektīvāk kopjami, līdz ar to ražīgāki. Vienlaikus R. Feldmanis atgādināja, ka patlaban kooperācijai ir arī izaicinājumi: pārskatāmība nozīmē arī visu nodokļu un nodevu nomaksu, ir jāattīstās, lai Latvijā meža kooperācijas jomā panāktu tādu pašu līmeni, kāds ir Somijā vai Zviedrijā.

Zemkopības ministrs Armands Krauze nesen apsoltīja, ka jaunā Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņu plāna izstrāde tiks uzsākta, iesaistot gan valsts, gan nevalstisko organizāciju pārstāvjus un ekspertus. Tajā tiks akcentēta arī meža īpašnieku kooperatīvu attīstība.

Te tēmai pagaidām pieliekam punktu un vērojam, kā ministrs un valdība ne tikai sagatavo dokumentus, bet arī parūpējas par mežsaimnieku kooperatīviem.

Lappusi sagatavoja
Edmunds IMSA